

SERVET-İ FÜNÛN'DA ÇANAKKALE ZAFERİ

Hayri ÖTÜRK*

Çanakkale cephesi, 1. Dünya Savaşı'nın en kanlı çarpışmalarının yaşandığı; etkisi ve olayları günümüzde de tartışılan önemli bir cephedir. Sonuçları bakımından da çok büyük önem taşıyan Çanakkale cephesindeki olaylar daima ilgi çekici ve ibret verici olmuştur. Çanakkale'de Türk'ün karşı koyması sonucu İtilâfçıların Almanya ile Avusturya-Macaristan'ı Doğudan ve Batıdan sıkıştırarak zor durumda bırakma, barışa zorlama tasarısı gerçekleşmez. İtilâf devletlerinin Rusya'ya yardım ulaştırmalarının engellenmesi, Rusya'nın ve dünyanın tarihî seyrini değiştirir. Ekonomik ve sosyal problemler yaşayan Rusya, bu savaşın ardından bir ihtilâle sahne olur. Bu ülkede iktidar olan Bolşevik egemenliği, İtilâfçılardan ayrılır ve savaştan çekilir.

Türk askeri, Çanakkale'de eşi benzeri olmayan bir kahramanlık örneği göstermiş; Türk ve dünya savaş tarihinde kendisine bir yer açmasını bilmiştir. İtilâf kuvvetlerinin çok değişik milletlerden teşekkülü; savaşın denizde, karada ve havada sürekli devam ettiği düşünüldüğünde bu savaşın özel mahiyeti daha iyi anlaşılır. Bir taarruz, bir meydan savaşı olmamasına rağmen aylarca süren çarpışmalar, her iki taraftan yüz binlerce insanın ölümü; bilhassa Türk insanının savaştaki kırılmaz direnci ile dikkat çekicidir.

“1915'te Çanakkale'nin başarısızca geçilmeye çalışılması kadar ilgi toplayan ve üzerinde çalışılan bir harekâta iki dünya savaşında da rastlanmadığını söylemek pek yanlış olmaz. Sir Edward Grey şöyle yazıyordu: 'Gelibolu'daki harekât kadar hiçbir şey, boyutları bu kadar çar-

* Niğde Üni. Sos. Bil. Ens. TDE Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi

pıtmamış, tarafsız değerlendirme yeteneğini bu kadar bozmamış, stratejik değerler doğrusunu bu kadar sakat bırakmamıştır.”¹

Çanakkale’de kazanılan zafer, tükenmekte olan Osmanlı’nın son kıpırdanışı; millî mücadelenin ateşleyicisi ve ilhâm kaynağı olmuştur.

Bu yazımızda Çanakkale savaşlarının son döneminde Servet-i Fünûn’a nasıl yansıdığını ifadeye çalışacağız.

Derginin bahsedilen nüshaları, yayınlandığı dönemle ilgili birtakım haberleri yansıtır. Çanakkale Zaferi’nin o dönemde nasıl karşılandığını anlamak bakımından Servet-i Fünûn dergisinin ilgili nüshaları ve dönemin -sayısı pek az olan- diğer basın organlarının büyük değer taşıdığı açıktır.

Aralık 1915’in sonlarında artık *Gelibolu* ve civarında da barınmayacağını anlayan İtilâf Devletleri, insanî değerleri ve savaş kurallarını hiçe sayarak hastahanelere ve *Kızılay*’a ait yardım kurumlarına bile saldırmaktan geri kalmaz. Servet-i Fünûn, bu konuyla ilgili olarak *Millî Ajans* muhabirinden aldığı bir haberi yorumlayarak aktarıyor:

“Düşmanlarımız artık kudurdular, acz ve zilletleri onlara her şeyi, her hakkı ve kutsîyeⁱti unutturuyor. Şimdiye kadar zırhlılarından toplarıyla, tayyarelerinden bombalarıyla hastahanelerimize, kabilelerimize, yaralı mecma'larımıza vuku bulan tecavüzlerini utanmadan harbin ilcâ-yı âtidir dediler Şimdi ise Reşit Paşa Vapuru’na vukû bulan tecavüzlerini kim bilir ne gibi iblisâne birtakım esbap ile meşru göstermeğe çalışacaklardır.

İş bu vapurun eşkâli onlara önceden bildirilmiş ve taşıyacağı işaretler mütekabilen kabul olunmuştu. 18 Teşrin-i evvelde bir düşman tayyaresi münhasıran bu vapurun üzerine bomba düşürmek için olanca kuvvet ü mahâretini sarf etti. Vapurun üzerine akrep gibi kıvrıldı fakat zehrin-i dökemedi. Def edildi gitti.”²

Düşman kuvvetlerinin yardım kurumları ve hastahanelere yaptığı saldırılar bitmek bilmez. Yukarıda zikredilen olaydan sonra yine Kızı-

¹ **Dünya Savaşları Ansiklopedisi, 1. Dünya Savaşı**, I. Cilt, Görsel Yayınları, İstanbul, 1988, s.217.

² “*Türk Ulüv-i Cenabı, Çanakkale’de Düşmanın Redaetleri*”, **Servet-i Fünûn**, nu.1277, 26 Teşrin-i sâni 1331, s.41.

lay'a bağlı hastahaneye yapılan bir bombardımanda *Beşinci Ordu Sıhhiye Yardımcısı Ragıp Bey*'in hastahane de gönüllü olarak çalışan hanımı vurulur ve şehit olur. Bu haber Servet-i Fünûn'da *Harp Matbuat Karargâhı*'ndan naklen büyük bir üzüntüyle yansıtılır:

“Bu defa ise yine hain ve denî düşmanlar, artık tevile zerre kadar tahammülü olmayacak bir surette Kont Hohberg'in taht-ı idaresinde bulunan ve üzerinde Hilâl-i Ahmer işareti gayet büyük bir alâmet-i bitarafiyi haiz bir bayrak olan hastahaneyi, evvela tayyare ile mevkiini tayin ettikten sonra tayyarenin verdiği işaret üzerine topa tutmuşlar, vahşetlerini, insaniyete mugayir hareketlerini tekrar etmişlerdir. Fevkalade bâd-i tesir-i teessüf olarak bu esnada Beşinci Ordu-yı Hümayun Sıhhiye Reis Muavini Ragıp Bey'in zevce-i muhteremleri hanumefendi hastahane de hasta bakıcılık ile meşgûl olduğu, mecrûh gazilerimizin yaralarını sardığı bu müessese-i hayriyede fedakârâne ve şefkat-küsterâne bir vazife-i mukaddese-i vataniye ifâ eylediği sırada bed-nam düşmanların mermilerine hedef olarak şehit düşmüş ve bu muhadere-i müşfike ile iki nefer mecruh olmuştur.”³

Çoğunlukla İngiliz ve Fransız askerlerinden müteşekkil İtilâf ordusunun yaptığı bu hain saldırıların belgesi sayılabilecek: *“Düşmanın pay-ı mülevvesinden tatahhur olunan Çanakkale'de Kilit-bahir civarında Ağadere'de hain düşmanın bombardıman etmiş olduğu seyyar ağır mecrûhin hastahanesi.”* ibaresiyle 1282. sayıda yayınlanan kapak fotoğrafı dikkat çekicidir.

İtilaf askerlerinin insanlık dışı bütün bu tutumuna karşılık Türk askeri tavrını hiç bozmadı, onun davranışlarında “medenî” Avrupa'ya önemli bir ders vardır:

“Geçenlerde Boğaz'ın Anadolu kısmında İntepe bataryalarını ziyaret ediyordum. Karşıda Sedd'ül-bahr sahiline yakın birçok çadırlar, barakalar, asker kümeleri gördüm. Top başındaki askerimize sordum: 'Kuzum, hemşehrim neden şu karşıdaki düşman tabyalarına ateş etmiyor-sunuz?' Koca nefer bu sual üzerine geniş pak alını bana tevcih etti, belki tarz-ı ifâsında bir hata olunması üzerine bu sualin irad edilmesi zannı ile

³ *“Hilâl-i Ahmer Müessesâtına Tecavüz, Düşmanların Dena'etkârânesi”, Servet-i Fünûn, nu.1280, 26 Teşrin-i sâni 1331, s.70.*

*dudakları titredi... Ve: 'Efendim' dedi, 'orası hastahanedir. Dürbünle gördük... Hastahaneye ateş edilir mi?'"*⁴

Türk askerinin kurallara saygılı ve ahlâkî yaklaşımına karşılık İngiliz ordusunun yenilginin verdiği şaşkınlık ve kendilerine olan güvenlerini yitirmeleri neticesinde türlü hilelere teşebbüs ederek ne olurda olsun savaşı kazanma isteklerini ortaya koydukları açıktır. Bu psikoloji de Çanakkale'deki kumandanların başarısız oldukları fikrini Avam ve Lortlar Kamaralarında açıkça tartışılmaya başlanmış olmasının da önemli etkisi vardır. İngilizler Çanakkale'deki hezimetini gizleme gayreti içindedirler. *Harp Matbuât Karargâhı*'ndan alınan haber Servet-i Fünûn'da aktarılarak yorumlanıyor:

“İngilizler Anafartalar ve Arıburnu'ndan pek az zayiâtla kuvvetlerini kurtarmalarını bir muvaffakiyet şeklinde ilan ediyorlar. İngilizler her taraftaki ricalarını daima muvaffakiyet olarak telakki etmeğe ve bu ricatlarda bir lezzet görmeğe alışmış olduklarından bu yoldaki neşriyâtlarına hiç de taaccüp etmeden eğer harbin medeni ve insanî usûllerini ayak altında çiğnemiş olsaydık şüphesiz bu çekilmeyi kendilerine çok kanlı neticelendirirdik. Tebliğlerimizde defaâtla ilan ettik ki İngilizler hastahane gemilerini suüstimal ediyor ve bunlarla sağlam asker ve malzeme-i harbiye taşıyorlar. Bu malum iken bu bayraklara hürmet ettik. Ve bu nakliyâtı ateşlerimizle taciz etmedik. İşte İngilizler ricatlarındaki bütün ser muvaffakiyeti bu bayrağın himayesine iltica arasınlar. Şüphesiz ki İngilizler bu muvaffakiyeti Salib-i Ahmer işaretine medyûn olduklarını asla unutmayacaklar ve bu işaretin kırmızı aksi daima yüzlerinde belirecektir.”⁵

Çanakkale'de insanüstü bir gayret gösteren Türk askerinin kazandığı büyük zafer dünyanın birçok yerinde yankı bulur. Osmanlı'nın müttefikleri için önemli bir moral kaynağı olan bu başarı, İtilaf devletleri için adeta bir yıkımdır. Çanakkale'de bir türlü istediği başarıyı sağlayamayan, müttefikleri Rusya'nın gücünü takviye edemediği için diğer cepheelerde de zorlanan İngilizler, Avam Kamarası ve Lortlar Kamarasında Çanakkale'den ve hatta savaştan tamamen çekilmeyi tartışırlar. Avam Kamarası'nda şiddetli bir muhalefetle karşılaşan İngiltere Harbiye Nazırı

⁴ “*Türk Ulüvv-i Cenabı, Çanakkale'de Düşmanın Redaetleri*”, **Servet-i Fünûn**, nu.1277, 26 Teşrin-i sâni 1331, s.41.

⁵ “*İngilizlerin Suüstimalâtı*” **Servet-i Fünûn**, nu.1280, 17 Kânûn-ı evvel 1331 s.77.

⁶ “*Çanakkale'den Gidecekler Mi?*”, **Servet-i Fünûn**, nu.1275, 26 Teşrin-i sâni 1331, s.7.

*Bunarlov: "Hiç kimse vaziyetin ne kadar vahim olduğunu benim kadar kestiremez"*⁶ ifadesiyle buldukları durumun zorluğunu kabul eder.

İngiliz Avam Kamarası ve Lortlar Kamaraları ile Bakanlar Kurulu'ndaki huzursuzluğun halk içinde de yaygın olduğunu Servet-i Fünûn'un *Reuters Ajansı*'ndan naklederek yayımladığı haberden anlıyoruz:

*"O derece ki artık İngiliz milleti bile hükümetin bu meslek-i sakimine karşı infiâlâta düşmüş, bu meslek ve mişvar hakkında birtakım İngilizlerde nefret uyanmış, nihayet'ül-emr bu infiâl ve nefret efkâr u hissiyât-ı umûmiyeye ister istemez ma'kes olması iktiza eden İngiliz Paramentosu'nda âsârını göstermeğe başlamıştır. Son günlerde İngiliz Paramentosunda cereyan etmiş olan münakaşât, kabineye karşı muhâcemât bunun en büyük delilidir."*⁷

Çanakkale'deki savaşın son safhası ve cephesi olan Gelibolu'da kazanılan başarılar, müttefiklerimiz Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda büyük bir coşkuya vesile olur, onlara büyük bir moral sağlar; Çanakkale Zaferi'nin müttefik basındaki yansması verilirken Servet-i Fünûn, bilhassa Alman gazetelerinde yazılanları yorumlayarak aktarılmıştır.

*"... Mesela Berliner Tagblatt, Türklerin Gelibolu muzafferiyet-i ahiresi üzerine İngiltere'nin nüfûz ve itibarı bütün cihan nazarında azim rahneye düçar olduğunu söylüyor."*⁸

Bir başka Alman gazetesi *Vossische Zeitung*'un konuyla ilgili haberi aktarıyor:

"Vossische Zeitung ise Gelibolu Zaferi'ni bilhassa alem-i İslâm'da tesirât-ı şamilesi nokta-ı nazarından mütalaa ederek Ahali-i İslâmiye'den birçoğu taht-ı idaresinde bulunan iki büyük devletin, İngiltere ve Fransa'nın bütün alem-i İslâm'ın başında bulunan bir devlete bütün ehl-i İslâm'ın matma'-ı enzâr u hedef-i kulübü olan makam-ı muallâyı hilafete karşı mehinâne ve hainâne taarruz ve hücumlarında kahkarî

⁷ "Çanakkale Meselesi İngiliz Paramentosu'nda", *Servet-i Fünûn*, nu.1275, 26 Teşrin-i sâni 1331, s.3-4.

⁸ "Gelibolu Muzafferiyeti, Tesirât ve Takdirât", *Servet-i Fünûn*, nu.1279, 10 Kânûn-ı evvel 1331, s.60.

hezimetlere olmalarının Çar-aktarı cihanda, bilcümle ehl-i İslâm üzerinde pek büyük bir tesir hâsıl ederek böylece İngilizlerle Fransızların uğradıkları hezimetin nasıl bir büyük hezimet-i maneviye olduğunun anlaşılacağını izah ediyor."⁹

Yine bir Alman gazetesi olan *Deutsche Zeitung*'un Gelibolu Zaferi'yle ilgili yorumu da aynı yazıda ele alınıyor.

"Gelibolu Şibh-i ceziresi hadisâtının yeni bir safhaya girmiş ve kahraman Türk ordusunun umûmî taarruza başlamış olduğunu istidlâl ediyor; Selanik'te İtilâfçıların vaziyetini pek buhranlı görerek Gelibolu hezimetini ile buhranın İtilâfçılar aleyhinde istidâd edeceğini tahmin ediyor."¹⁰

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda yayınlanan bazı gazetelerin konuyla ilgili yayınları da Türk askerini ve kumandanlarını takdir edip alkışlayarak etkisinin çok mühim olduğunu vurgulamaktadırlar. Avusturya-Macaristan Hariciye Nezareti'yle bağlantısı olduğu ifade edilen *Fremdenblatt* gazetesinin haberi aynen aktarılıyor:

*"Çanakkale'de İtilâf heyet-i seferiyesinin son hesabının görülmesi Türklerin parlak bir muzafferiyeti ile vücuda gelmiş ve bu suretle İtilâfçıların hezîm-i itimam edilmiştir. Osmanlı kıtaât-ı askeriyesi on ay kadar kuvve-i tedâf'iyelerinin mu'sa'sa misallerini irae eyledikten sonra şimdi düşmana şeciyanê hücumlardaki tefevvuklarını da ispat etmişlerdir. İtilâf-ı murabbain Çanakkale'ye karşı harekâtının harabi-i tâmi başlamıştır."*¹¹

Dünya Savaşı'nda müttefikimiz olan ve bizim kazandığımız başarılarla moral bulan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu basını Gelibolu'daki gelişmeleri okuyucularına bir zafer müjdesi gibi verir. *Servet-i Fünûn* Dergisi bu ülke basınından aldığı konuyla ilgili haberleri yorumlayarak okuyucusuna aktarır.

"Neues Freie Prese, İngilizlerin dünyanın en alçak ve rezil düşmanı olduğunu söyleyerek Türklerin yed-i kahkar galibiyeti ile bu düşmanın cez-ı sezâsını bulduğunu anlatıyor. Ve Türklerin Gelibolu muzafferiyeti, İngilizlerin hezimetini haberleri bütün Balkanlarda harikulâde bir

⁹ Aynı yazı.

¹⁰ Aynı yazı.

¹¹ Aynı yazı.

surette barut ateş gibi tesirât husûle getirerek İtilâfçıların Selanik'te de vaziyet-i tevhim edeceğini kariben Paris ve Londra'da Çanakkale'den büsbütün kaçalım, Selanik'i büsbütün terk edelim gibi sedâlar işitileceğini izah etmek istiyor.

Viener Tagblatt, Selanik'te İtilâfçılar için bir felaket hazırlandığı sırada Gelibolu'da kahraman Türklerin bunlara indirdiği darbenin pek müthiş olduğunu söylediği gibi mütezellil İngiltere için pek mühlik olan Türklerin beyan ediyor. Bağdat ve Gelibolu zaferleri müteali ve mü'şâ'şâ'-ı helâle revnak u ulviyet bahş olduğunu beyan ediyor.¹²

Çanakkale'de kazanılan başarılar, yıllardan beri savaştan, gerileyen ve küçülen Osmanlı Devleti için bir umut olmuş; yöneticiler ve halk tarafından büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. Servet-i Fünûn Gelibolu'daki son zaferi savaşın seyrini İtilâfçılar aleyhinde tamamen değiştirmiş bir dönüm noktası kabul ederek diğer cephelerde de Türklerin ve müttefiklerinin başarılı olduğunu, İtilâfçıların çok zor durumlarda bulunduğunu yazar.

“Kahraman Türk askerleri Çanakkale'ye taarruz eden düşmanlarını emsalsiz bir mukavemet-i dilirâne ile püskürterek Harb-i Umûmi'nin cereyanını pek kavi ve esaslı bir surette hasımların aleyhine çevirdikleri gibi Balkanlar üzerinde de bu muvaffakiyetleriyle, hasım devletlerin bütün siyasilere ve hatta orduları tarafından sarf olunan mesai ile istihsal olunamayan bir derecede bir tesir-i azim icra etmişlerdir.”¹³

Çanakkale'de Türk askerinin insanüstü gayreti gayret ve kahramanlıklarını müşahede eden dönemin ünlü şairi *Abdülhak Hâmid*'in bu kahraman askerlerimizden aldığı ilhamla yazdığı şiiri “*İlhâm-ı Nusret*” de Servet-i Fünûn'da neşredilir.

“ Bildin mi bugün haddini ey düşmen-i mağrûr,
Ey düşmen-i hayret-zede, ey düşmen-i makhûr,
Gördün mü ki Türk ordusu isterse edermiş,
Alçakları bir kat daha alçalmaya mecbûr?..

Türk ordusudur milletin evlâd-ı kirâmı,
Git hâr-ü zebûn ma'bede takdîs et o nâmı.

¹² Aynı yazı.

¹³ “Kahraman Türk Askerleri, Irak'ta, İran'da, Kafkasya'da, Süveyş'te, Galiçya'da, Dobruca'da,” **Servet-i Fünûn**, nu.1317, 1 Eylül 1332, s..199.

Mecrûh ü muhakkar ceberûtunla berâber
Bir ömr-i zelîlin sana lâzımsa devâmı!.....”¹⁴

Kazanılan bu zafer ve *Türk* askerinin destanlaşan kahramanlığı ile duyulanan Padişah V. *Mehmet Reşat* bir manzume yazar ve bu şiir *Servet-i Fünûn*’da yayınlanır:

MANZÛME-İ GARRA-İ HÛMAYÛN

Savlet etmişti Çanakkale’ye bahr ü berden.
Ehl-i İslâm’ın iki hasm-ı kavisi birden.

Lakin imdad-ı İlâhi yetişip ordumuza
Oldu her bir neferi kala-ı pulâd-beden.

Asker evlâtlarımın pişgeh-i azminde.
Aczini eyledi idrâk nihayet düşman

Kadr ü haysiyeti pâ-mâl etti firar
Kalb-i İslâm’a nüfûz eylemeğe gelmiş iken

Kapanıp secde-i şükârâna Reşad eyle dua.
Mülk-i İslâm’ı Huda eyleye daim me’men”¹⁵

Osmanlı İmparatorluğu’nun en zor döneminde tahta oturan Sultan V. *Mehmet Reşat*’ın “*Çanakkale kahramanları için yazdığı şiir çok sevilmıştır.*”¹⁶

¹⁴ Abdülhâk Hâmid, “*İlhâm-ı Nusret*”, *Servet-i Fünûn*, nu.1284, 14 Kânûn-ı sâni 1331, s.119. (Hamid, bu şiiri ‘İlhâm-ı Vatan’ adlı kitabına *Servet-i Fünûn*’da yayınlanan nüshadan altı mısraı çıkararak almıştır.)

¹⁵ Sultan V. *Mehmet Reşat*, “*Manzûme-i Garra-i Hümayûn*”, *Servet-i Fünûn*, nu.1317, 1 Eylül 1332, s..198. Reşat Ekrem Koçu Osmanlı Padişahları (Nebioğlu yayınları, İstanbul, ?) adlı eserinde bu şiirin Sultan Reşat’a ait olmadığını ve devrin önemli şairlerinden birine yazdırıldığını ifade eder.

¹⁶ Nevzat Kösoğlu, *Türk Dünyası Tarihi ve Türk Medeniyeti Üzerine Düşünceler*, 2. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1991, s.741.

¹⁷ “*Manzume-i Şahanein Almanya’da Neşri*”, *Servet-i Fünûn*, nu.1321, 29 Eylül

Servet-i Fünûn, Bu şirin daha sonra Almanya'da da tercüme edilerek yayımlandığını haber veriyor.¹⁷

Sultan Mehmet Reşat Han'ın yazdığı bu manzumeye bir tahmis yazılmış ve bu tahmis de Servet-i Fünûn'un 1322. sayısında 259. sayfada neşredilmiştir. "*Tahmis-i Manzume-i Şahane*" adıyla yayınlanan şiir, "*Ordu-yı Hümayun Efrâdından Nâzım*" imzasını taşımaktadır.

“Doğarak mühr-i vega semt-i hafâ-perverden
Oldu âfâk u fezâ-levha-nümûn-ı mahşerden

Gasp için Kible-i âmâlî şâh-ı ekberden
Savlet etmişti Çanakkale'ye bahr ü berden.

Ehl-i İslâm'ın iki hasm-ı kavisi birden.

..... ”

ÇanakkaleSavaşı'nın Türktarihi açısından en büyük faydalarından biri de, Mustafa Kemal'in şahsiyetini göstermesine vesile olmasıdır. Arıburnu'nda Anafartalar'da gösterdiği başarılarla dikkatleri üzerine çeken ve tüm komutanlarının taktirini kazanan Mustafa Kemal'in bir fotoğrafı Servet-i Fünûn dergisinin kapağında: "*Anafartalar kumandanı Miralay Mustafa Kemal Beyve maiyeti*"¹⁸ ibaresiyle yayınlanmıştır. Bu fotoğraf, Mustafa Kemal'in basında yayınlanan ilk fotoğraflarındandır.

Yayınladığı fotoğraf ve karikatürlerle basın hayatımızda mühim bir yere sahip olan Servet-i Fünûn, Çanakkale'deki İngiliz mağlubiyetini konu alan bir karikatürü de sayfalarına almış ve bunu: "*Osmanlı askerleri ile Alman askerleri Gelibolu'dan kaçan İngilizlere diyor ki: 'Hey, bana bak kaçyorsun ama Balkanlarda yine görüşürüz.'*"¹⁹ ibaresiyle okuyucusuna sunmuştur.

Çanakkale'de kazanılan zafer, ülkemizde büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. İstanbul'da sokakların süslendiği; halkın sevincini ve gururunu heyecanla dışa vurduğu haber veriliyor.

1332s.246.

¹⁸ **Servet-i Fünûn**, nu.1281, 24 Kânûn-ı evvel 1331, Kapak fotoğrafı.

¹⁹ **Servet-i Fünûn**, nu. 1285, 21 Kânûn -ı sâni 1331, s.139.

“Pazartesi akşamı, Salı günü [7-8 Kanûn-ı evvel 1331] memleketimiz pek serverli ve iftiharlı bir gün yaşadı. Pazartesi akşamı İstanbul bir Bayram gecesini tanzir etti, her taraf donandı. Ahali bütün ruhlarıyla, mevcudiyetleriyle Gelibolu’da şan u şeref-i Osmanî’yi müdafaa eden ve nihayet Payitaht-ı Saltanat-ı Osmanî’ye Makam-ı Hilafet-i Muazzamaya mütejaviz düşmanları denize döken kahramanları selâmlıyorlardı. Cenâb-ı Kübrâya, Türklere ve Müslümanlara mededres ü penâh olan eltâf-ı Sübhâniyesinden hamd ve şükrediyorlardı.”²⁰

Servet-i Fünûn aynı yazıda, *Tanin*’den Çanakkale savaşıyla ilgili bir değerlendirmeyi aktarıyor. Bu yazıda Türk askerinin büyük zorluklara ve yokluklara rağmen İtilâf devletlerinin gücüne ve teknolojisine iman ve inançla karşı koyduğu ifade ediliyor.

“Gelibolu sahillerine işgal ettikleri birkaç karış toprakla değil, bütün şan u şerefleri, bütün haysiyet ve izzetleri, hatta bütün hayat u istikballeri ile merbûd olan düşmanlar için böyle bir akıbet-i mukadder olduğu zaten çoktan anlaşılmıştı. Bu kanaat sade azm ü imanların süngülerinin ucuyla kazanan Gelibolu müdafilerinde değil, vatan hudutlarının en uzak köşelerinde çocuklarda bile vardı. Herkes emindi ki Şark kapılarının bekçiliği vazifesiyle mükellef olanlar bu kadar müstesnâ bir kahramanlık, bu kadar hatıra gelmez bir sebât ve fedakârlık gösterdikten sonra her gün bütün bir alemin göğsünü dolduran zafer ve selamet duaları elbet işitilecektir. Hepimizin beklediği şey, hepimize birer birer günleri saydıran intizar,sade bunun hangi gün olacağını anlamaktan ibaretti. Ve işte o gün geldi.

On ay devam eden ve müdafaasının kıymeti hiçbir zaman zaferinin kıymetinden aşağı olmayan bu kanlı hailede, hakikatte bizim için her gün bir başka zafer demektir. Biz arada her muvaffakiyetsizliğinden sonra biraz daha kuduran düşmanın acz ü yeis ile her tedbire tevessül ettiğini gördük, Türk’ün süngü ile yetişemediği sahillere düşman her gün başka bir vasıta, başka bir alet, başka bir asker çıkardı; İngiltere asilzâdelerinden, Fransız sosyalistlerinden başlayarak Afrika’nın yamyamlarına, Hind’in Mecûsilerine varıncaya kadar türlü türlü düşmanlar gördük. Kara torpilllerinin homurtuları arasında yamyam baltalarının parıltıları, deniz ifritlerinin cehennemleri, bombaların tarakaları, tayyarelerin uğultuları, lağımların zelzeleleri, her şey iptidâi veya medenî beşerin tufandan beri

²⁰ “Çanakkale Müdafaa-ı Kahramanâne, Def’ ü Tenkil-i A’da”, *Servet-i Fünûn*, nu.1279, 10 Kânûn-ı evvel 1331, s.59.

icad edegeldiği bütün bütün vesait-i tahrip hep orada toplanmıştı. Zehirli gazlarla boğmayı kafi görmeyen düşman hileli dom dom kurşunları yapmış, vurduğunu mutlaka öldürmeğe azmetmiştir. Bu kıyametler içinde öyle günlerimiz oldu ki düşmana karşı kullanılacak elimizde bir tek silah kaldığını gördük: Göğsümüz! Bu gün o göğsü ne kadar yükseltsek haklıyız.”²¹

Çanakkale Zaferi'nin sonrasında Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili *Enver Paşa* Çanakkale'de büyük başarılar gösteren bazı askerî birlikleri ödüllendirir. Ödül töreni Harbiye Nezareti'nde yapılır:

“Çanakkale dâr-ül-harbinde İngilizlerin Kemikli Limanı'na son ihracâtında Conkbayırı'na çıkan kıtaâtına hücum ile onları tard u def'e ve bu suretle en mühim bir mevzide düşmanın yerleşmesine meydan vermeden istirdâda muvaffak olan Yirmi Sekizinci Alay'ın sancağına taraf-ı eşref-i mülûkânededen ihsan buyrulan altın ve gümüş muharebe imtiyaz madyalarıyla alayın harekât-ı fedakârânesi yazılı büyük kurdelenin merasim-i ta'likiyesi [17 Kanûn-ı sâni 331] Harbiye Nezâreti meydanında Başkumandan Vekili Paşa Hazretleri tarafından ber-vech-i âti icrâ edilmiştir.

...

Bunun gibi Çanakkale dâr-ül-harbinde fevkâlâde fedakârlığı sebke eden Yirmi Yedinci, Elli Yedinci Alaylarla Şarkî Anadolu dâr-ül-harbinde fevkâlâde fedakârlıkları meşhûd olan Kırk Dokuz, Elli, Seksen İki ve Seksen Üçüncü Alayların sancaklarına da ihsân buyrulmuş olan nişan ve kordonlar merasim-i mahsûsa ile talik olmak üzere mahallî kumandanlıklarına irsâl kılınmıştır.”²²

Çanakkale'de askerlerimizin Türk halkında meydana getirdiği takdir ve güven duygusunun bir timsali olarak çeşitli yerlerde anıtlar dikilmiştir. İstanbul'da Beyazıt Meydanı'na dikilen anıtın fotoğrafı haberi:

“Sultan Beyazıt Meydanı'nda Çanakkale'de ve diğer cephelerde şanlı zaferler ihraz eden kahramanlarımız için bir Hatıra-ı celâdet olmak ve üzerine çakılacak altın ve demir çivilerin hasılatı Osmanlı Hanımlar Yardımcı Cemiyet-i muhteremesinin delâlet-i müşfikânesiyle muhtac-ı

²¹ “Çanakkale Müdafaa-ı Kahramanâne, Def' ü Tenkil-i A'da”, **Servet-i Fünûn**, nu.1279, 10 Kânûn-ı evvel 1331, s.59

²² “Muhteşem Bir İhtifâl”, **Servet-i Fünûn**, nu.1285, 21 Kânûn-u sâni 1331, s.134.

muavenet asker ailelerinin ihtiyacât-ı zaruriyesine hasır edilmek üzere rekz olunan tahta topun merâsim-i mahsûsa ile [Çarşamba 30 Mart 1332'de] Şehzâdegân hazretiyle Sadrazam Paşa, Şeyhülislâm Efendi ve vükelâ-ı fehâm ve müttelik devletlerin sefirleri hazır buldukları halde, Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Paşa Hazretleri'nin hamasetkârâne nutkuyla resm-i küşâdın icrâsı."²³ ibaresiyle naklediliyor.

Ayrıca Biga cephesinde şehit olan askerlerin hatırasını yâd etmek için de bir anıt açıldığını Servet-i Fünûn'dan öğreniyoruz:

*"Çanakkale muharebât-ı zafer âyâtında mecrûh olup berây-ı tedavi nakledildikten sonra Biga harp cephelerinde ihrâz-ı rütbe-i şahadet etmiş bulunandilâverân-ı şehidân-ı vatandan yüz yetmiş üç nefer namına inşasına başlayıp 10 Temmuz 1332 tarihinde resm-i güşâdı icrâ edilen meşhed ile âbide."*²⁴

Osmanlı Devleti, 20. yüzyıla acı, sıkıntı ve karışıklıklarla yoğrulmuş olarak girer. Hazır olmadığı, maddi ve manevî bakımdan kaldıramayacağı halde dahil olduğu 1. Dünya Savaşı'nın daha başında aynı anda bir çok cephede savaşmak zorunda kalır. Bu umutsuz ve zor günlerde Çanakkale'de yazılan destan adeta bir kurtuluş müjdesi gibi heyecan ve sevinçle karşılanır. Türk'ün kırılan gururunun yenilediği, kaybettiği özgüvenini yeniden kazandığı bir dönüm noktasıdır Çanakkale. Harb-i Umûmi'yi kaybettik ama Çanakkale'de daha fazlasını kazanmıştık. Sadece Mustafa Kemal'in tarih sahnesine çıkması bile paha biçilmez bir kazançtır.

"Nisan ve Ağustos 1915'te Arıburnu, Anafartalar, ve Conkbayırı vuruşmaları sırasında Gelibolu Yarımadası düşman eline düşüp İstanbul yolu açılabilirdi. Bu iki yerde de talih genç ancak büyük bir komutanı buldurmuş ve düşmanın tasarıları boşa çıkmıştı. Mustafa Kemal'in bu yüksek başarıları ona öyle bir ün kazandırmıştı ki O, 1918'den sonra yurdu kurtarmağa kalktığı vakit her Türk general ve subayı onun bu işi yapabileceğine inanmış ve onun yanına güvenle koşmuştu. Mustafa Ke-

²³ Servet-i Fünûn, nu.1296, 7 Nisan 1332, s.262.

²⁴ Servet-i Fünûn, nu.1316, 26 Ağustos 1332, s.Kapak fotoğrafı

²⁵ Y. Hikmet Bayur, **Türk İnkılâbı Tarihi**, Cilt III, Kısım II, 3. Baskı, TTK Basımevi, Ankara 1991

mal Çanakkale kahramanı olmasaydı millî mücadelede herkese daha az güven verebilir, dolayısıyla da daha az yardım ve dayanak bulabilirdi."²⁵

Çanakkale savaşı kahramanlarına şükranlarımızı Enver Paşa'nın sözleri aracılığıyla ifade edelim:

"Bize bu suretle alnı açık olarak söz söylemek fırsatını veren, memleketi bugünkü bulunduğu hâl-i masuniyette bulunduran hudutlarımızda yatan şehitlerimizi ruhuna fatiha!

*Onlar yattıkça biz her halde onların müdafaa ettikleri toprakları inşallah düşmanlarımıza çiğnetmeyeceğiz ve ümid ediyorum ki millet hakikaten onların bu fedakarlıklarını hiçbir vakit unutmaz, onların evlâdına vesairesine de lazım gelen iyiliklerde bulunur."*²⁶

²⁶ "Osmanlılar Çanakkale Zaferi, Enver Paşa Hazretlerinin Meclis-i Milli'de Beyânât-ı Mühimme-i Târihiyesi", **Servet-i Fünûn**, nu.1282, 3 Kânûn-ı evvel 1331, s.94.